

Fair Practice Code Cultuur voorlopig een Fata Morgana

tekst: Anita Verheggen illustratie: Robert Swart

Op 14 november jl. werd de Arbeidsmarktagenda Culturele en Creatieve Sector gepresenteerd aan minister Engelshoven van Cultuur. Deze agenda is een vervolg op twee rapporten van de SER/Raad voor Cultuur (RvC) waarin alarm wordt geslagen over de buitengewoon slechte arbeidsmarktpositie van (uitvoerende) kunstenaars. De Arbeidsmarktagenda fungeert als routekaart naar een betere sociale dialoog tussen de sleutelpartijen in de culturele sector. Doel is o.a. om een sterkere onderhandelingspositie en verbeterde arbeidsomstandigheden en sociale voorzieningen voor werkenden in de sector te bewerkstelligen.

Context

De SER/RvC-rapporten tonen aan dat de bezuiniging van in totaal 200 miljoen euro op cultuur tijdens het Kabinet Rutte I voor een groot deel is afgewenteld op de kunstenaars. Juist omdat hun onderhandelingspositie zo zwak is staan ze meestal achteraan de culturele voedselketen en was het voor de sterkere partijen relatief eenvoudig om de rekening naar hen door te schuiven. Het is een grote verdienste van de SER/RvC-rapporten en de daarop volgende Arbeidsmarkt-

agenda dat de arbeidsmarktpositie van kunstenaars eindelijk breed geagendeerd wordt. Waar het tot voor kort taboe was om over kunstenaarsbeleid te praten is het nu een urgent onderwerp. Minister van Cultuur Engelshoven heeft aangekondigd dat ze in februari 2018 met een 'visiebrief' komt waarin ze zal reageren op de Arbeidsmarktagenda.

Instrument

Eén van de instrumenten om de doelstellingen van de Arbeidsmarktagenda

te realiseren is de Fair Practice Code Cultuur. Die zou voor een eerlijker verdeling van de armoede moeten zorgen. De opstellers van de versie 0.1, ongeveer tegelijkertijd gepresenteerd als de Arbeidsmarktagenda, benadrukken dat de code 'een kader is om loon naar werk in de culturele en creatieve sector mogelijk te maken'. De volgende stap is dat sociale partners de code per subsector toepasbaar maken zodat er maatwerk ontstaat.

De code 0.1. is met de beste bedoelingen opgesteld maar beschrijft

CODE

voorlopig vooral een Fata Morgana. Zo zouden 'werkenden de verantwoordelijkheid moeten nemen om hun diensten niet onder de kostprijs aan te bieden'. Een loffelijk streven maar wie de culturele arbeidsmarkt een beetje kent weet dat kunstenaars, ook als ze niets verdienen, vanuit hun sterke gedrevenheid, actief hun kunst blijven aanbieden. Probeer die passie maar eens te temmen met een Fair Practice Code Cultuur. De code staat bol van dergelijke toe te juichen gedragsregels waarvan je je afvraagt of ze ooit in de praktijk zullen worden toegepast. Goed werkgeverschap kost geld en het nieuwe kabinet heeft voor de komende vier jaar onvoldoende extra budget uitgetrokken om op dit punt de nodige meters te kunnen maken. Als er geen extra geld beschikbaar komt moeten er onvermijdelijk keuzes gemaakt worden: minder cultureel aanbod en hogere entreprijzen zijn dan onvermijdelijk. Het is zeer de vraag of partijen in de cultuursector die keuze willen maken.

Leeg label?

Waar de code 0.1. vooral te kort schiet is de praktische en organisatorische gang van zaken. Wie gaat het Fair Practice Label straks toekennen aan organisaties en makers die volgens

de code willen werken? En misschien belangrijker: wie gaat de criteria voor de toekenning van zo'n label toetsen en handhaven? Wie neemt je het label weer af als je je niet aan de code houdt? De code hanteert een 'pas toe of leg uit'-principe. Als de ontvanger van het Fair Practice Label zich niet aan de regels houdt, moet hij/zij uitleggen waarom niet. In de praktijk zouden degenen die het label hebben ontvangen daarmee de lastigere regels, zoals een eerlijke beloning van de makers, kunnen ontduiken. 'Sorry, maar we hebben veel minder subsidie voor de programmering gekregen dus kunnen we maar € 50 per concert betalen.' En wie beoordeelt dan of zo'n excuus acceptabel is? Wat wordt er gedaan met partijen die het label voeren maar de regels voortdurend aan hun laars lappen zonder geldig excuus? Komt er een openbaar toegankelijke Naming and Shaming-lijst van dergelijke zondaren gekoppeld aan een negatief consumentenadvies? (Een consumenten-boycot is vaak een effectief middel om duurzame productiemethoden af te dwingen.) Gezien de beroerde situatie op de culturele arbeidsmarkt zullen er voorlopig weinig partijen voor een Fair Practice Label of keurmerk in aanmerking komen. Maar als deze vragen niet op een bevredigende manier worden beantwoord lopen we kans dat straks alle actieve spelers een Fair Practice Label voeren terwijl dat per saldo geen enkele verbetering heeft opge-

leverd. In de praktijk krijgen we dan een boterzachte code, een 'Nieuwe kleren van de keizer 0.2. variant'. Een gemiste kans dat de opstellers van de 0.1. versie geen richtlijnen of adviezen voor de uitvoering en handhaving hebben geformuleerd.

Cultuuromslag

Een effectieve Fair Practice Code Cultuur zal er dan ook niet komen zonder een actieve interventie van de overheid. Om de onderhandelingspositie van de makers te verbeteren is goede wetgeving noodzakelijk. (Rijks)fondsen zouden het goede voorbeeld kunnen geven door Fair Practice subsidiecriteria te formuleren en actief toe te passen (net zoals Sena Performers en NORMA dat nu al doen met hun minimum-gagenormen). Ook de Raad voor Cultuur wijst in zijn recent gepubliceerde advies 'De balans, de behoefte' op de medeverantwoordelijkheid van de gesubsidieerde instellingen, overheden en de fondsen voor het succesvol toepassen van een Fair Practice Code. Daarnaast zal een extra geoormerkt subsidiebudget om goed werkgeverschap en een eerlijke beloning mogelijk te maken waarschijnlijk noodzakelijk zijn. Al met al vergt een goed werkende Fair Practice Code een drastische mentaliteitsverandering en een complete cultuuromslag in de sector. We hebben we nog een lange weg te gaan. Maar stapje voor stapje komt verbetering toch een beetje dichterbij. Als Ntb en VCTN zullen we in dat moeizame proces, samen met onze collega-organisaties, moeten blijven duwen in de richting van daadwerkelijk concreet resultaat.

0.1.